DE TOEKOMST VAN SURINAME ALS SUIKERLAND.

DOOR

TJ. PYTTERSEN.

Suriname is een oud suikerproduceerend land.

Reeds spoedig na de komst van de Engelschen in de kolonie (1650) werden door hen suikerplantages langs de oevers der Surinamerivier aangelegd, welke later na de komst der uitgeweken Portugeesche joden in de kolonie belangrijk werden uitgebreid.

Deze plantages waren langs den middenloop der rivier gelegen, dus daar waar bij hoog water de gewassen vrij lagen tegen overstroming.

Zelfs ging men met den plantageaanleg door tot dicht bij de eerste stroomversnellingen; tenminste, we lezen dat bij de komst van den zeeuwschen admiraal Abraham Crynssen in de kolonie (1667) door hem een groote Engelsche suikerplantage bij Berg en Dal werd verwoest.

Bij het sluiten van den vrede met Engeland na den derden Engelschen zeeoorlog (1674) werd Suriname aan ons toegewezen en zien we al spoedig ondernemende landge-nooten zich vestigen op de door Engelschen verlaten plantages, terwijl binnen weinige jaren de aanplantigen belangrijk worden uitgebreid.

De vruchtbare alluviale klei trok al spoedig de aandacht van de Hollandsche planters en ontstaaen plantages in deze polderstreken, welke later buitengewone winsten afwierpen.

De bezwaren van inpoldering wogen licht voor een volk dat met dit werk vertrouwd was en toen later tijdens de wraak- en rooftochten der Marons (de in de

bosschen verzamelde weggelooopen slaven) de zuidelijk gelegen plantages werden afgelooopen en deze streken onveilig werden gemaakt, ontwikkelde de groot-cultuur zich snel in het kustland.

De beschikking over een voldoende aantal goedkoope werkkrachten bracht die cultures tot grooten bloei, zoodat tot het begin der vorige eeuw Suriname als cultuurland veel meer beteekende dan Java, 't geen men zich tegenwoordig moeilijk meer kan voorstellen.

De actie voor afschaffing der slavernij in het midden dier eeuw gevolgd door de emancipatie der slaven in 1863 had een verval der cultures tot gevolg en eerst na 1873, toen drie zeil- en twee stoomschepen met ruim vierentwintig honderd Britsch-Indische koelies in de kolonie kwamen, trad eenige verbetering in den toestand op.

In 1891 komen de eerste transporten Javaansche immigranten in de kolonie en thans worden uitsluitend deze werkkrachten, die goed voldoen aangevoerd.

Toen gedurende een deel der oorlogsjaren de verbinding met Java was verbroken, waardoor geen nieuwe werkkrachten konden worden aangevoerd, hebben de cultures in Suriname wederom buitengewoon geleden door slecht onderhoud der gewassen en zullen groote aanvoeren van Javaansche immigranten noodig zijn om een goeden toestand te bereiken.

Opleving van den grooten landbouw beteekent opleving der kolonie en om die opleving te bereiken is niet alleen noodig dat de bestaande plantages over voldoende werkkrachten beschikken, waardoor de opbrengst per vlakte eenheid zal stijgen en het winstcijfer verbeteren maar is ook *uitbreiding* van dien landbouw noodig.

De toekomst van Suriname is op die manier grootendeels afhankelijk van den aanvoer van Javaansche immigranten; of men omtrent dien aanvoer optimist mag zijn, durf ik niet beweren; als alles wordt van daag of morgen ook deze kwestie een „politieke”.

De zware natte klei der polderlanden en de wijze van indeeling dier gronden maakt dat de zich snel ontwikkelende landbouwtechniek, een der middelen waarmede

de kolonie tot bloei kan worden gebracht, in het tegenwoordige gebied — voor zoover de zware natte klei betreft — nooit veel succes zal hebben, waardoor die streken steeds te veel afhankelijk zullen blijven van levende kracht — mensch en dier —, hetgeen niet wegneemt dat tot zekere hoogte landbouwmachines daar wel van nut kunnen zijn.

Grootere voordeelen dan deze streken bieden m. i. de hooger gelegen rivieroeveren en wel speciaal die der Surinamerivier.

Het maken van goedkoope suiker is o.m. afhankelijk van de volgende factoren:

- a. Gunstig klimaat voor de suikerrietcultuur en de mogelijkheid van een lange campagne zonder schade aan het product.
- b. Voor langen tijd de beschikking hebben over uitgestrekte vruchtbare grondcomplexen tegen matige vergoeding.
- c. Gunstige watertoestand zoowel wat af- als aanvoer betreft.
- d. Voldoende werkkrachten.
- e. Goedkoope althans niet kostbare krachtopwekkers, als in elektrische kracht om te zetten waterkracht, hout en producten, minerale oliën, enz.
- f. Rietziekten van weinig beteekenis.
- g. Goede verbinding van de onderneming met de kust (haven) en gunstige ligging van het land ten opzichte der wereldmarkten.

De streek, welke in Suriname de beste kansen biedt voor de rietsuikerindustrie, is gelegen langs de rivieroeveren vanaf het punt dat bij hoogen waterstand niet overstroomd wordt, tot daar, waar de rivier in den drogen tijd voor vaartuigen van weinig diepgang nog bevaarbaar is.

Langs de Surinamerivier is die streek ongeveer gelegen aan den oostoever tusschen Rac a Rac en de Beaumontkreek, aan den westoever tusschen de Guineesche Vriendschap en de Maréchalkreek.

Hieronder wil ik o.m. de voordeelen dier streek behandelen.

a. Klimaat en campagneduur.

Overbodig komt het mij voor een betoog te houden dat het klimaat van Suriname geschikt is voor rietcultuur.

Zij, die in andere tropische landen hebben rondgekeken waar deze cultuur gedreven wordt, zullen moeten toegeven dat het onbegrijpelijk is, dat onder omstandigheden als in Suriname voorkomen, de rietopbrengsten steeds vrij gunstig waren.

Een onderhoud dat in Suriname mooie productie's garandeert, zou op Java misoogst veroorzaken.

De gemiddelde regenval in de Kolonie bedraagt ongeveer 2300 m.M. terwijl de seizoenen loopen van:

15 Februari—15 April. Kleine droge tijd.

15 April —15 Aug., Groote regentijd.

15 Aug. —15 Nov., Groote droge tijd.

15 Nov. —15 Febr., Kleine regentijd.

In het plan van Lierop tot oprichting van een centrale suikerfabriek in de kolonie (1906) wordt een campagne-duur van 200 dagen aangenomen, 't geen vergeleken met andere landen zeer gunstig is vooral als zulks niet gaat ten koste van het product — indroging van het riet en achteruitgang in suikergehalte.

Voor de rentabiliteit van het kapitaal is deze factor — lange campagne — ook van groote beteekenis.

b. Groote aaneengesloten complexen vruchtbaren cultuur grond zijn langs de oevers der Surinamerivier in erfpacht te verkrijgen tegen matige vergoeding

In het door mij boven omschreven terrein ligt het zoogenaamde joodsche grondgebied, waar omstreeks 1750 — tusschen Rac a Rac en Post Gelderland — 45 welvarende suiker- en koffieplantages voorkwamen, terwijl voorbij de Jodensavanna de voormalige groote suikerplantage Auka lag, bekend door het sluiten van den vrede met een deel der Boschnegers, thans nog Aukaners genaamd.

Iets benoorden de Jodensavanna eindigt het alluviale deel der kolonie en begint de zandstrook — het savanna-

gebied — dat voor de suikerrietcultuur niet van waarde is.

De oevers echter van de rivier bestaan uit zeer vruchtbare leemterrassen en is het mijn bedoeling deze terrassen te benutten voor suikerrietcultuur en voorloopig althans niet verder van de rivier te gaan dan 3 KM., waardoor een plantgebied gevormd wordt van 6 KM. breed bij een lengte afhangende van de grootte der onderneming, door de rivier doorsneden.

Op de voordeelen welke de rivier biedt kom ik straks terug; eerst wil ik een oogenblik stilstaan bij de leembanken.

Het is bekend dat op die leemterrassen verschillende gewassen buitengewoon welig groeien en vindt men o.m. hierover iets in het Verslag der Coppename-expeditie.

Ook Dr. van Cappelle schrijft erover in het Septembernummer van De West Indische Gids van het vorige jaar en zegt op pag. 381 o. m.:

„De weelderige groei van maïs, cassave en vruchtboomen als lemmetjes en sinaasappelen op de kostgronden der negers. die zich als houtwerkers nu en dan op deze leemterrassen vestigen doet in de toekomst verwachten, dat *uitgestrekte terreinen langs den middenloop der Surinaamsche rivieren voor de cultuur van tal van gewassen, voor welke de jongere Surinaamsche gronden in aanmerking komen, in gebruik zullen worden genomen, nadat winsten zijn gemaakt uit de houtrijkdommen waarmede zij bedekt zijn.*”

In het zoeevengenoemde Coppename Verslag komen voor den planter enkele interessante opmerkingen voor.

Er wordt daarin o.m. gezegd dat de Boschnegers voor het verkrijgen van kostgronden eenigen tijd voor het invallen der regens een stukje boschgrond langs de rivier gelegen schoonkappen en het hout na droging verbranden, waarna verschillende gewassen waaronder suikerriet geplant worden, terwijl tot den oogst naar deze velden niet meer wordt omgezien althans van eenig behoorlijk onderhoud is geen sprake; desondanks wordt nog veelal een behoorlijk product door hen verkregen.

In het Verslag van het Suriname Studie-Syndicaat wordt hierover op pag. 96 en 97 het volgende geschreven:

„De Boschnegers en Indianen houden er primitieve cultuurmethoden op na. De mannen kappen het bosch, de vrouwen doen het overige werk. Het kleine hout wordt gebrand. De cassave stekken twee bijeen worden op de met de tjap (hak) wat losgewerkte en opgehoopte plantplekken in tegenovergestelde richting bijna liggend in den grond gestoken, allerlei soorten dooreen en zonder regelmatig verband.

Selectie heeft niet plaats. Hier en daar op het veld zet men er andere gewassen tusschen. Grondbewerking wordt niet gegeven, aanaarding evenmin; wel wordt af en toe gewied, hier meer daar minder. De Indianen verzorgen den aanplant over het algemeen beter dan de Boschnegers; bij sommige kampen zijn de grondjes zelf goed verzorgd te noemen, d.w.z. vrij van onkruid gehouden....”

Wat hier geschiedt, wordt op Cuba eenigzins in denzelfden geest gedaan.

Wil de Cubaplanter meer rietgronden winnen dan kapt hij wat bosch om en verbrandt na droging het hout, waarna hij na het trekken van plantrijen het riet plant.

Met, vergeleken bij Java, uiterst weinig onderhoud groeit het riet dan op zonder door bij massa's uit den grond te voorschijn komend onkruid te worden verstikt.

Dit nu schijnt op de zanderige leemterassen in Suriname eveneens het geval te zijn en is van buitengewoon groote beteekenis daar het de kosten van den aanplant niet alleen verlicht, maar tevens geen groote hoeveelheden werkvolk bindt en verder de ontwikkeling van het geheele bedrijf zeer ten goede komt.

Ik ben hierbij een oogenblik blijven stilstaan, omdat ik hier een ander beeld naast wil plaatsen.

Eenige jaren geleden werd op Java een zeer groote suikeronderneming in de wildernis opgericht en was de opzet op Cubabasis geplaatst.

Bosch zou worden gekapt en verbrand, een lichte grondbewerking zou worden gegeven en het riet zou zich even-

als op Cuba normaal ontwikkelen; het riet echter werd verstikt door onkruid dat op ongekende wijze uit den grond te voorschijn kwam.

Massa's werkkrachten moesten aan ander werk worden onttrokken voor de bestrijding van het onkruid, waardoor die andere werkzaamheden niet alleen stagneerden maar waardoor ook de kosten van den aanplant buitengewoon opliepen, terwijl voortaan en ten koste van den groei der onderneming en ten koste van groote uitgaven een geheel andere werkwijze moest worden toegepast.

Het komt mij voor dat hoewel het noodig zal zijn voor een normale ontwikkeling van den jongen aanplant dat er gewied wordt, de vrees voor een uiterst moeilijk te bestrijden opslag niet behoeft te bestaan; anders zouden de Boschnegers en Indianen wel meerdere zorg aan hun cultures moeten besteden.

Van groote beteekenis voor een suikercultuur in die streken is tevens het feit dat de groote vruchtbaarheid der gronden de eerste jaren vooral indien op oordeelkundige wijze wisselculturen worden aangelegd, een kostbare bemesting der velden onnoodig maakt, terwijl ook met het oog op het gebruik van mechanische landbouwmiddelen de beschikking over uitgestrekte grondcomplexen van groote beteekenis is.

Ook de kleine vergoeding voor het gebruik der gronden geeft de cultuur een voorsprong op die in sommige andere suikerproduceerende landen.

De rivier biedt verschillende groote voordeelen.

Ik stel me voor een fabriek op aan den oever voorkomend heuvelterrein als bij de Jodensavanna en volgens de kaart van Loth ook bij Rac a Rac voorkomt te bouwen; hoewel dit, wenschlijk is, is dit echter niet urgent.

Wel urgent is dat zij benedenstrooms ligt, zoodat het riet op vaartuigen van weinig diepgang door den stroom naar de fabriek gevoerd wordt en zoo dit niet altijd mogelijk is daarvoor althans weinig kracht noodig is.

Ook voor aan- en afvoer van goederen van en producten naar de kust biedt de rivier groote voor-

deelen, welke den kostprijs van het product zeer ten goede komen, terwijl zij tevens het transport van tractoren en landbouwwerktuigen naar de verschillende langs haar oever gelegen velden zeer vergemakkelijkt.

c. Gunstige watertoestand zoowel wat af- als aanvoer betreft.

Afvoer. Een goede waterafvoer is niet alleen voor de ontwikkeling van het riet — dus rietproduct — noodig en kan van grooten invloed op de suikervorming zijn, maar verhoogt tevens het aantal dagen dat grondbewerking mogelijk is.

Grondbewerking op zware klei is slechts mogelijk bij een zeker vochtgehalte van den grond en het nadeel van laag gelegen zwaar polderland is dat men dit vochtgehalte slecht kan regelen.

De leemoevers — leem vermengd met zand — zullen moeten worden doorsneden met goede drains welke middels daarvoor bestaande machines kunnen worden gegraven.

De waterafvoer zal in vele gevallen naar twee kanten plaats kunnen hebben n.l. naar de rivier en naar het zijterrein, daar de leemoevers boven de omgeving uitsteken.

Die zijterreinen bestaan grootendeels uit moerassen, welke niet zoo zeer een gevolg zijn van terreininzinkingen als wel van het volgende.

In den regentijd werpen de meeste Surinaamsche kreken, welke als regel door omgevallen boomstammen en daartegenaan gespoeld vuil gedeeltelijk afgedamd zijn, een massa water in het omliggend terrein en dit vermeerderd met regenwater vormt moerassen van dikwijls zeer groote afmetingen, daar het water door oost-west loopende ruggen niet naar den noord kan afvloeien en niet op de rivier kan afloopen door de leemterrassen, welke de oevers dier rivieren vormen.

Een dergelijke toestand trof ik indertijd ook aan op de boven met een enkel woord reeds besproken Java-onderneming, waar een verzande rivierbedding oorzaak was dat bij de minste verhooging van waterstand het water over de oevers liep en oost-west loopende ter-

reinruggen een afvloeiing naar het zuiden belemmerden.

Indijking der rivier en doorgraving van de ruggen als hoofdmiddelen hadden tot gevolg dat binnen zeer korten tijd van dit schijnbaar waardelooze, de omgeving zeer ongezond makend terrein een vruchtbare cultuurstreek werd gemaakt.

Door geregeld opschoonen der kreken in de buurt der onderneming en het op sommige plaatsen doorgraven der terreinruggen zal zonder hoge kosten bereikt kunnen worden dat niet alleen de gezondheidstoestand in het algemeen verbeterd wordt, maar dat een vruchtbare cultuurstreek gewonnen wordt daar de bodem der moerassen bestaat uit een dikke humuslaag, welke o.m. voor palmencultuur zeer geschikt is.

Aanvoer. De indeeling der seizoenen is oorzaak dat bevoeiing van de rietvelden niet zoo aanhoudend behoeft plaats te hebben als dit op Java het geval is, waar in de meeste gevallen irrigatie noodig is van half April tot dikwijls half December.

Het aanleggen van irrigatiewerken kost niet alleen veel tijd en geld, maar vereischt tevens een massa werkvolk, geschoolde zoowel als ongeschoolde krachten.

Er bestaat kans dat de rivier hier als irrigatiekanaal dienst kan doen.

Ik stel me voor dat pompstations van lichte constructie gebouwd op vaartuigen van weinig diepgang — ponten — het rivierwater op de langs de oevers aangelegde rietvelden pompen.

Indien in droge jaren het rivierwater een korten tijd te brak mocht zijn, zou men het water der kreken en het zakwater uit het zijterrein daarvoor kunnen benutten.

Ter plaatse zouden meerdere gegevens moeten worden verzameld; literatuur daaromtrent bestaat er niet veel.

Voor zoover ik kon nagaan is het rivierwater in het hartje van den drogen tijd althans bij eb niet brak in de door mij bedoelde streek, als uitzondering enkele malen in het noordelijkst gelegen deel.

In verband hiermede is interessant hetgeen Dr. Bernhard van Bethesda in „Stemmen van Bethesda, 1912” schrijft:

„Sinds begin November wachten wij op flinke buien. Eind Februari zijn de waterreservoirs leeg en is het rivierwater brak.

Eenigen tijd later is ook het Parawater brak en moest toen het drinkwater in Maart 10 uren ver de rivier op gehaald worden.

Een tegenstelling hiermede is hetgeen in dezelfde Stemmen van 1910 verteld wordt; toen n.l. lag omstreeks 20 Februari het stoomschip „Paramaribo” voor Bethesda ten anker (dus begin kleine droge tijd).

Omtrent de walhoogte viel mij op dat een bezoeker dezer inrichting 1 Juli (grootte regentijd) schrijft: hoe ik van de boot boven op den oever gekomen ben?

d. Werkvolk.

De werkvolkwestie is hier evenals overal in de kolonie van groot gewicht.

Werkkrachten voor het gewone plantagewerk zijn, uitgezonderd een klein aantal negers, in de kolonie slechts te vinden onder de vrije koelies, Britschindiërs en Javanen.

Van veel beteekenis is dit getal echter niet, zoodat het grootte tekort moet worden aangevuld door immigranten.

De nakomelingen van de oude slaven bezitten een heiligen afschuw voor plantage-arbeid, waar nog bij komt dat de flinken onder hen in de bosschen, 't zij als gouddever, 't zij als balatableeder of als houtwerker hoogere loonen kunnen bedingen.

Een suikeronderneming als ik me die voorstel, ziet er anders uit dan een gewone plantage en is het door de arbeiders in het algemeen te verrichten werk geen gewoon plantagewerk.

Ik stel me dan ook voor dat, zoodra het ontginningswerk, waarvoor Surinamers, die zeer goede kappers zijn, gebezigd kunnen worden, is afgelopen, velen dezer lieden zich op de onderneming komen vestigen.

De terreinen moeten worden ingedeeld in vakken, van welke de grootte bepaald wordt door het werk het welk een mechanische ploeg in een zeker aantal werkdagen kan verrichten.

Naast deze ploeg worden andere landbouw- en rietsnij-

machines, railmateriaal etc. aldaar gedeponeerd en voor de bediening van dit alles wonen op een dergelijk vak eenige arbeiders met hun gezinnen, arbeiders, die eenige technische opleiding moeten bezitten en dus meer vakarbeiders zijn.

Het type arbeider is in de kolonie te vinden, alleen niet in voldoende hoeveelheid; er zijn daar verschillende intelligente mensen, die thans wegens gebrek aan industrie niet tot hun recht kunnen komen en verplicht zijn de bossen in te trekken, maar liever een goede betrekking zouden hebben waardoor zij steeds met hun gezin zouden kunnen leven.

Dit is dus een soort van canefarming op moderne basis; het gebruikmaken van de middelen welke de landbouwtechniek verschaft en in de eerste jaren verschaffen zal, stelt den ondernemer in staat het kleiner aantal arbeiders hogere loonen te geven zonder de kostprijs van de ton riet franco fabriek extra te belasten, misschien te vermindern, terwijl het hogere loon werkvolk uit streken zal kunnen trekken waarvan thans geen mensen te verkrijgen zijn.

Dit alles neemt echter niet weg dat toch steeds vrije koelies en immigranten noodig zijn, maar de basis van iedere Surinaamsche zaak moet zijn: *besparing van levende kracht*.

Wat de opbouw van de fabrieken betreft het volgende:

Is een heuvelterrein als bij de Jodensavanna voorkomt te vinden in de streek waar de fabriek moet worden opgericht dan komt dit het geheel ten goede, ook wat de woningbouw betreft; urgent is het echter niet.

In het algemeen moet de fabriek door de leveranciers zoo geconstrueerd zijn dat zij als het ware als een mecano-doo in elkaar gezet kan worden, zoodat de uitgezonden werktuigkundigen een minimum vakarbeiders bij de opbouw noodig hebben.

Een goed doordachte rietsuikerfabriek heeft een zeer klein aantal fabrieksarbeiders noodig; zij die de Ewa suikeronderneming bij Honolulu bezocht hebben zullen even als mijn reisgenooten en ik vermeld hebben gestaan met

hoe weinig menschen een groote rietsuikerfabriek kan worden gedreven en des te meer valt dit op, wanneer men pas korten tijd te voren Java verlaten heeft.

e. Krachtopwekkers.

Een geregeld, modern fabrieksbedrijf heeft bij het maken van middenkleur-suiker voldoende brandstof (uitgeperst riet, ampas, bagasse) zoodat voor het buitenwerk — transport, veldarbeid, rietsnijden — de noodige kracht opgewekt moet worden middels minerale olie, hout, waterkracht.

Waar in de kolonie volgens deskundigen geen minerale olie en/of steenkolen voorkomen zullen in de toekomst hout en/of waterkracht moeten worden gebezigd voor krachtopwekking.

Een verstandig geleide houtwinning zal, gebruik makende van de rivier als transportweg, het hout tegen niet te hoogen prijs op het fabrieksemplacement kunnen leveren.

In de toekomst acht ik het echter noodig dat electrische stroom verkregen door omzetting van waterkracht in electrische in de kolonie ter beschikking is.

Over die waterkracht in Suriname is reeds veel te schrijven, maar wil ik me hier bepalen tot enkele korte opmerkingen. Naast de twee groote watervallen de Blanche Marie in de Nickerie en de Raleigh vallen in de Coppename komen in de Surinaamsche rivieren verschillende reeksen vallen en versnellingen voor.

In het „Dagboek van de Saramacca expeditie” beschrijft A. J. van Stockum een reeks vallen in de Saramaccarivier tusschen Brokoboto en Atereboto, een afstand van ongeveer 15 KM.

Op pag. 145 schrijft hij, d.d. 3 Jan. „Na een paar onbelangrijke vallen te zijn overgetrokken, komen wij aan de Brokoboto-val, die wij reeds van uit de verte hebben hooren ruischen. Een machtige dam van vast gesteente strekt zich hier uit dwars over de rivierbedding en op een enkel punt, waar zich een smalle diepe en lijnrechte kloof van ongeveer 100 M. lengte tusschen de meters hooge rotsen heeft gevormd, stort zich het water met woedende

snelheid naar beneden.... Om niet de kans te loopen op het verlies van een gedeelte van onze kostbare voorraad, laat ik nu alle booten ontladen, de goederen over de rotsen naar het blanke water boven de val dragen en daarna de vaartuigen een voor een ledig optrekken. Bij de volgende versnelling, de Afitimaboe-val, waarop wij spoedig stuiten en die een meer gekromd en geaccidenteerd verloop heeft moet dezelfde tijdroovende methode worden toegepast. Wij varen nog door tot voor de Kaja Mongo-val....

4 Jan. Daar de Kaja Mongo-val, die wij voor den boeg hebben er vrij lastig uitziet.... wij beginnen met de booten weder te ontladen om ze over de reeks van, elkaar trapsgewijs opvolgende, steile valletjes te trekken, waaruit deze versnelling bestaat.... Een loeiend geraas kondigt aan dat wij weder spoedig slaags zullen raken en weldra zien wij dan ook de rivier afgesloten door een hoogen dam, die zich van oever tot oever onafgebroken uitstrekt en waarvan zich het water over de geheele breedte loodrecht neerstort.

5 Jan. Vertrekken ten 8 uur en komen na eenige kleine versnellingen te zijn gepasseerd, al spoedig aan de val van Grasi.... Het is weder een lange reeks van kleinere vallen, die trapsgewijs in elkaar over gaan.... Wij roeien nu weder eenigen tijd in rustig water voort en komen dan aan de Kini-val.... Wij naderen dan de Wèdèbon, een geduchte steile katarakt van circa 3 M. hoogte....

6 Jan. Wij passeeren zonder veel moeite de nevenstroom van de Wedebon nauwelijks zijn wij met de weder geladen booten onderweg of wij staan weder voor een zware val, die de Wittiston moet zijn.... komen spoedig aan een bijzonder zware val, de krachtigste waarmede wij tot nu toe te doen hebben gehad en die dan ook de naam draagt van „Grandam”.

7 Jan. Komen eerst aan de Sopoe-val.... dan volgen de Dikkifakka-vallen....

8 Jan. Wij vertrekken ten 8 uur van Atereboto.... komen na eenige onbeteekenende stroomversnellingen te zijn gepasseerd, in de onverdeelde rivier, die tusschen

donkere wanden van hoog opgaand geboomte, ter breedte van ongeveer 100 M. kalm en rustig voortvloeit....”

De mogelijkheid bestaat dat tengevolge van het groote verschil in waterstand in de rivieren het niet mogelijk zal zijn aan den voet der vallen krachtstations op te richten en is het daarom van groot belang dat het terrein boven de vallen en vallenreeksen wordt opgenomen.

Plotseling afbreken van het gesteente als in Suriname en andere bergstreken voorkomt maakt het mogelijk dat in de nabijheid der rivieroeveren in het bovenland steilten gevormd zijn, welke de natuurlijke plaatsen vormen voor het oprichten van krachtstations.

Het rivierwater moet daarheen worden geleid zóó dat men de aftap in de hand heeft en geen last heeft van den steeds varieerenden waterstand in de rivier.

Een voordeel van het oprichten dezer stations boven de vallen is tevens dat het water nog niet versnipperd is, hetgeen vooral in den drogen tijd van groote beteekenis is.

Er wordt gezegd: wat hebben we aan die vallen diep in het binnenland, waar de afstand veel te groot is om de electrische stroom in het cultuurgebied aan de kust of elders ver van de vallen gelegen te benutten.

Deze redeneering is m. i. onjuist; de lijn toch waarlangs de opleving van de kolonie moet loopen gaat niet van de kust naar het binnenland, maar vanaf de vallen en daarom is het hoog tijd dat de waarde der vallen wordt bepaald.

Stel dat het mogelijk is bijv. bij Atereboto een krachtstation op te richten, dan is tusschen dit station en Bergen Dal — een afstand van ongeveer 115 KM. — reeds heel wat stroomafname verzekerd.

Hout-, goud- en ijzerwinning kunnen daar direct veel stroom gebruiken en vooral voor de exploitatie van de groote ijzererts-lagen in die streken kan de beschikking over niet te kostbare electrische stroom van onberekenbaar nut zijn.

De exploitatie van die streken zal meerdere terreinkennis tot gevolg hebben en bestaat de kans dat daardoor uitgestrekte, voor cultuur geschikte gronden worden ontdekt

welke slechts in cultuur kunnen worden gebracht, indien over stroom beschikt wordt.

Vanaf Berg en Dal tot de kust is weder een groote stroomafname te verwachten, niet alleen voor cultuurdoeleinden maar ook voor bauxietwinning met in het verschiet de aluminiumfabricage.

Terugkomende op de door mij gedachte suikeronderneming langs den middenloop der Surinamerivier, acht ik later een electrisch landbouwbedrijf daar het meest rationeeler.

Zoodra de gronden voldoende van wortelresten zijn gezuiverd kunnen de landbouwmachines hun werk beginnen.

De hardheid der gronden maakt het mogelijk dat het type tractor direct veel zwaarder kan zijn dan dat welke gebruikt wordt in Demerara en Suriname op de lagere poldergronden.

Op Java worden thans tractors en geulenploegen gebruikt, welke daar op sommige gronden goede resultaten beginnen te geven, resultaten waarover men in Suriname verwonderd zou staan.

Voor het schoonhouden der gronden en het aanaarden van het riet zou men de daarvoor gebruikte machines der maiscultuur in Amerika en elders — desnoods eenigszins gewijzigd — kunnen benutten en de in Australië bij de rietsuikercultuur in gebruik zijnde.

Voor het snijden van het riet en het transport ervan naar de oevers kunnen electrisch gedreven machines gebruikt worden.

Een goede grondbewerking garandeert in Suriname een goed product en al mag deze en het onderhoud van den aanplant vergeleken met Java, ruw zijn, vergeten dient niet te worden dat de groote gevoeligheid van het riet op Java de cultuur daar geheel andere eischen doet stellen.

Hoofdzaak is dat bij het oprichten van een modern suikerbedrijf in Suriname de hoofdeischen, welke iedere cultuur stelt ter verkrijging van een behoorlijk product, worden ingewilligd en dat is met een mechanisch bedrijf als ik me dat voorstel te bereiken.

f. Rietziekten.

De in Suriname voorkomende rietziekten zijn van weinig beteekenis en daar drie snitten kunnen worden aangehouden is de rekening van het plantmateriaal vergeleken met die op Java buitengewoon laag.

Als veel in Suriname is ook de winning van nieuwe zaadsoorten zeer ten achter; steun van Java is in deze zeer gewenscht.

g. Gunstige verbinding van de onderneming met de kust en ligging van het land ten opzichte der wereldmarkten.

De door mij gedachte onderneming is zeer gunstig gelegen ten opzichte der afscheepplaats (Paramaribo); in het algemeen geldt deze factor voor alle ondernemingen, welke in de toekomst in de kolonie langs den middenloop der rivieren zullen worden opgericht, daar verschillende der rivieren voor zeeschepen een eind te bevaren zijn, waardoor een goede verscheping van producten etc. wordt gegarandeerd.

Het land zelf ligt gunstig ten opzichte der wereldmarkten en hangt het ten slotte van den kostprijs van het product af, welke markten in de toekomst voor de kolonie van het meeste gewicht zullen worden.

Resumeerende kom ik tot het volgende:

dat het klimaat van Suriname zeer gunstig is voor de rietcultuur,

dat een campagnejaar van 200 dagen, vergeleken bij andere landen, gunstig is en de rentabiliteit van het in de onderneming gestoken kapitaal ten goede komt,

dat uitgestrekte complexen vruchtbaren cultuurgrond tegen matige vergoeding te verkrijgen zijn, waardoor de posten „bemesting en grondhuur” zeer klein kunnen zijn en weinig zullen drukken op den kostprijs van het product,

dat de uitgestrektheid der complexen de indeeling der terreinen, den mechanischen arbeid en de controle over het geheel zeer ten goede komt,

dat de rivier zeer groote voordeelen biedt waardoor de kosten van riettransport en irrigatie tot een minimum worden gereduceerd.

dat door het zoover mogelijk doorvoeren van een me-

chanisch bedrijf uit de bevolking van Suriname werkrachten te vinden zijn (canefarming op moderne basis).

dat door het sparen van levende kracht de werkvolkwestie gemakkelijk is op te lossen, vooral wanneer het Bestuur mede werkt in het aanwerven van Javanen,

dat de mogelijkheid bestaat dat in afzienbaren tijd goedkoope elektrische stroom in de kolonie kan worden verstrekt,

dat door de gunstige ligging der fabriek aan de rivier hout goedkoop op het emplacement is te verkrijgen, gebruikmakend van de rivier als transportweg,

dat bij aanvoer van minerale olie van overzee geen zware transportkosten drukken op het vervoer dezer olie naar de onderneming,

dat de weinig ernstige rietziekten en het kunnen aanhouden van drie snitten de kosten van plantmateriaal en bewerking gering doen zijn,

dat de ligging van de fabriek langs het bevaarbare deel der rivier het goederentransport in het algemeen zeer ten goede komt,

dat Suriname gunstig is gelegen ten opzichte der wereldmarkten,

dat de groote voordeelen, welke de suikercultuur in Suriname biedt in het door mij bedoelde rayon, de aandacht dient te trekken van kapitaalkrachtige nederlandsche combinatie's,

dat het praktisch niet bevolkt zijn der kolonie, waardoor Suriname inderdaad een Nederlandsche bezitting kan blijven, in zich sluit dat het een *nationaal* belang is, dat zij tot bloei wordt gebracht, te meer daar het land de gelegenheid biedt tot europeesche kolonisatie, geschoeid op moderne basis,

dat de mogelijkheid niet is uitgesloten dat het land binnen korten tijd zal behooren tot de goedkoopst produceerende suikerlanden der wereld, daar het voordeelen biedt als elders moeilijk te vinden zijn,

dat de belangstelling voor Suriname in de komende jaren van de zijde van suikerproducenten zal vermeerderen en die voor Java zal verminderen,

omdat de Javasuikerindustrie niet de beschikking heeft — enkele gevallen uitgezonderd — over eigen gronden,

omdat zij daardoor geen bedrijfszekerheid heeft en steeds afhankelijk blijft van de gezindheid van den inlandschen grondbezitter om zijn gronden te verhuren,

dat deze factor tot voor korten tijd niet van overwegend belang was, maar onder den druk der tegenwoordige tijdsomstandigheden een ernstig gevaar kan worden,

omdat de grondhuurprijzen, vergeleken bij de vergoeding, welke men in Suriname voor een zelfde oppervlakte goeden cultuurgrond geeft hoog zijn te noemen en veel hooger worden en zullen worden,

omdat het niet beschikken over groote aaneengesloten complexen grond de Javasuikerindustrie nooit instaat zal stellen de middelen, welke de landbouwtechniek reeds beschikbaar stelt en in de toekomst zal stellen met succes toetepassen, terwijl de groote compactheid der sawahgronden een kostbare exploitatie dezer mechanische middelen tot gevolg heeft,

omdat door het niet voldoende kunnen benutten dezer mechanische middelen de Javasuikerindustrie steeds te veel afhankelijk blijft van levende kracht, hetgeen tot nog toe een der groote voordeelen was, maar nadeel wordt zoodra de werkkrachten zich gaan organiseeren — het begint reeds — waardoor op den duur stakingen niet kunnen uitblijven,

omdat stakingen meer dan elders — gezien de groote gevoeligheid van het Javariet voor een zeer geregelde verzorging — groote schade aan het product tot gevolg kunnen hebben,

omdat versnippering der rietvelden in het algemeen de kosten voor controle verzwaart,

omdat de Javagrond in het algemeen een kostbare stikstofbemesting eischt,

omdat vergeleken met Suriname de Java-rietcultuur een zeer kostbare, speciale verversching en zorg van het plantmateriaal noodig maakt,

omdat op Java geen snitten kunnen worden aangehouden,

omdat door de ligging van een groot deel der Java fabrieken de transportkosten van goederen en producten van en naar de havens hoog zijn.

De oorlog heeft een snelle ontwikkeling der trekkrachten landbouwtechnieken tot gevolg gehad.

Perspectief wordt daardoor geopend voor landen, welke tot heden tengevolge van het ontbreken van werkrachten schijnbaar waardeloos waren.

Het bestudeeren der middelen, welke deze technieken verschaffen en het demonstreeren ervan op daarvoor bestemde demonstratievelden, waardoor in breeden kring de voordeelen en de mogelijkheden bekend worden, is voor de Regeeringen van koloniale rijken een plicht, indien de ernstige wil bestaat de slecht bevolkte koloniale gebieden tot welvaart te brengen.

Den Haag, Maart 1920.